

17

**İzmir'de
Yunan İdaresinin
Kurulması**

**The Establishment
of Greek Administration
in İzmir**

Fatih Mehmet Nefes

İzmir'de Yunan İdaresinin Kurulması

*Fatih Mehmet Nefes**

Özet

Yunanistan 1917 yılında dönemin Başbakanı Eleftherios Venizelos liderliğinde Birinci Dünya Savaşı'na dâhil olmuştur. Savaşın ardından da Paris Barış Konferansı'na katılmıştır. Venizelos bu konferansta galip devletlere, İzmir merkez olacak şekilde Anadolu'nun Batı kıyılarını ve Trakya'yı içine alan büyük bir bölgeyi Yunan işgal bölgesi olarak kabul ettirmek için yoğun çaba sarf etmiştir. İngiltere ve Fransa'nın desteğini arkasına alan Venizelos, Batı Anadolu'da büyük bir alanı işgal bölgesi olarak kabul ettirmiştir. Özellikle İngiltere Başbakanı Lloyd George ve Dış İşleri Bakanı Lord Curzon'un desteği ile 15 Mayıs 1919'da İzmir'e işgal askerlerini çıkaran Yunanistan, işgalin ardından başlattığı ileri harekâtla kısa sürede Aydın, Ödemiş, Ayvalık ve Manisa gibi şehir ve kasabaları ele geçirmiştir. 15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922 tarihleri arasında yaşanan Yunanistan'ın Anadolu'yu işgal harekâtı, İngiltere'nin; Doğu Akdeniz, Adalar Denizi, Kuzey Afrika ve hatta Karadeniz'deki politikalarına uygun olarak kullanabileceği ve kontrol altında tutabileceği bir Yunanistan oluşturma gayesi ile İngiliz yöneticiler tarafından açıkça desteklenmiştir. Yunanistan Anadolu'nun batısında yalnızca işgalci olarak kalmamış, işgal ettiği şehir ve kasabalarda kısa süre içerisinde bir idari sistem inşa etme yoluna gitmiştir. Yunanistan inşa ettiği bu idari sistem ile hem işgal altına aldığı bölgelerde şiddet ve sindirme politikaları ile sükûneti sağlamayı amaçlamış hem de bölgede demografik yapıyı değiştirici adımlar atmıştır. Yunanistan bu amaçla, işgal ettiği bölgelerde idari düzenleme, eğitim, iskân-bayındırlık ve basın-yayın faaliyetlerine girişmiştir.

Anahtar Kelime

İzmir, Yunan, İşgalci, İdare, Demografi, Mezalim

* Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tarih Bölümü, fatih.nefes[at]hvbv.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5936-8588

The Establishment of Greek Administration in İzmir

Abstract

Greece entered World War I in 1917 under the leadership of then Prime Minister Eleftherios Venizelos. After the war, Greece participated in the Paris Peace Conference. At this conference, Venizelos made great efforts to get the victorious states to accept a large region including the western coast of Anatolia and Thrace, with Izmir being the center, as a Greek occupation zone. With the support of Britain and France, Venizelos had a large area in Western Anatolia accepted as an occupation zone. Especially with the support of British Prime Minister Lloyd George and Foreign Minister Lord Curzon, Greece landed occupation troops in Izmir on May 15, 1919, and captured cities and towns such as Aydın, Ödemiş, Ayvalık and Manisa in a short time with the forward operation it launched after the invasion. The Greek invasion of Anatolia between May 15, 1919 and September 9, 1922 was openly supported by the British rulers with the aim of creating a Greece that Britain could use and keep under control in accordance with its policies in the Eastern Mediterranean and its islands, North Africa and even the Black Sea. Greece did not only remain as an occupier in the west of Anatolia, but also tried to build an administrative system in the cities and towns it occupied in a short time. With this administrative system, Greece aimed to maintain order in the occupied regions through violence and intimidation policies and also took steps to change the demographic structure in the region. For this purpose, Greece undertook administrative organization, education, settlement-public works and press-publication activities in the occupied regions.

Keywords

İzmir, Greek, Encroacher, Administration, Demography, Cruelty

1. Giriş

İzmir ve çevresinin işgali, Venizelos’un Paris Barış Konferansı’ndaki isteklerinin temelini oluşturmuştur. Venizelos’un isteği doğrultusunda İzmir, 15 Mayıs 1919 tarihinde Yunan işgaline uğramıştır. Venizelos Konferansı boyunca Batı Anadolu’daki demografik yapının Rumların lehine olduğu propagandasını yapmıştır. Sevr Antlaşması ile bölgeyi resmen ilhak etmenin kıyasına kadar gelecek olan Yunanistan’ın önündeki en büyük engel, Batı Anadolu’daki Türk nüfus ve yönetimi olmuştur. Bu amaçla Yunanlılar, işgal kararının uygulamaya koyulduğu ilk günden itibaren İzmir’de kalıcı bir idari yapı tesis etmeye çalışmıştır. Bu idari yapılanma bölgedeki Türk nüfus ve nüfuzunu silmeyi amaçlamıştır. Yunan idari yapılanması; iskân, imar, bayındırlık, eğitim, ekonomi ve adliye gibi oldukça geniş bir yelpazede oluşturulmuştur. Çalışmada bu alanlardaki Yunan idari faaliyetleri her yönü ile ele alınmaya çalışılmıştır.

Avrupalı büyük devletleri arkasına alarak Anadolu’daki Türk hâkimiyetini bitirmeyi kendisine hedef koymuş olan Yunanistan’ın, bu amaçla uyguladığı sivil ve askeri politikalar oldukça ilgi çekicidir. Bu bağlamda makalenin kapsam ve sınırı, bu sivil ve askeri politikaların net şekilde görülebileceği, 15 Mayıs 1919-9 Eylül 1922 tarihleri arasında İzmir’deki Yunan İdaresi olarak çizilmiştir. Bu bağlamda konu ile alakalı yerel basın, biyografi, hatırat vb. kaynaklardan yararlanılmıştır.

2. İşgal ve İzmir’de Sıkıyönetim

15 Mayıs 1919 sabahı yaklaşık 50 bin kişilik Yunan ordusu İzmir Limanı’na çıktı. Limana çıkan askerleri yerli Rumlar ellerinde Yunan bayrakları ve çiçeklerle karşıladı. Metropolit Hrisostomos ve bir grup papaz da Yunan İşgal Komutanı Albay Zafiriü’yü karşılayanlar arasındaydı.¹

İşgal günü ve sonrasındaki birkaç gün şehirde büyük olaylar yaşandı. Çok sayıda Türk, Yunan askerleri ve yerli Rumlar tarafından öldürüldü. İşgal Kuvvetleri Komutanlığı şehirde yaşanan mezalim ardından sıkıyönetim ilan etti. 16 Mayıs 1919’da İzmir gazetelerinde Albay Zafiriü adına yayınlanan bir bildiriye, bazı ahlaksız kişilerin şehrin asayişini bozduğu, şehirde asayişin süratle sağlanması için Yunan askerî ve sivil yöneticilerinin çalıştıkları ve halkın evlerinde rahat etmeleri, Yunanlı yöneticilerin adaleti bir yönetim gösterecekleri beyan edildi.²

İşgalden sonra şehrin sivil bir idare ile yönetilmesi önem arz ediyordu. Venizelos, İzmir şehrinin idaresi için Atina Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunu ve İslam hukuku uzmanı olan Aristis Stergiadis’i seçti. İzmir’e gönderilmeden önce Epir Valisi olarak görev yapan Stergiadis, Fevkalade Komiser sıfatı ile 21 Mayıs 1919 tarihinde Leon torpidosuyla İzmir’e vardı.³

¹ Mustafa Turan, *Yunan Mezalimi: İzmir, Manisa, Aydın, Denizli (1919-1923)*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2018: s. 73-75

² *Ahenk*, 18 Mayıs 1919, s. 2.

³ Çağla Tağmat, “İşgal Yıllarında İzmir’de Yunan İdari Sistemi”, *1918-1919 Mütarekeden Millî Mücadeleye (Hayal Kırıklığı, Uyanış, Örgütlenme ve Direniş)*, Haz. Fatih Mehmet Sancaktar, İstanbul: Türk Ocakları Yay. 2020, s. 120.

İşgal günü İzmir'de yaşanan mezalim, Yunan işgalini destekleyen Müttefiklerin bile eleştirilerine neden olmuştur. Gelen şikâyetler üzerine Fevkalade Komiser Stergiadis, Müttefik temsilcilerinin de içinde bulunduğu bir "Karma Hasar Komisyonu" oluşturarak, işgal esnasında verilen zararların tespiti ve tazmini işine girişmiştir. Bu komisyonda Türk tarafından Maliye Müfettişi Adil ve Erkân-ı Harp Kaymakamlarından Kemal Beyler de görev almıştır.⁴

Karma Hasar Komisyonu'nun işe başlamasından sonra bir de Divan-ı Harp kurulmuş ve şiddet suçları işleyenlerin yargılanması işi buna verilmiştir. Divan-ı Harp kurulduğuna dair bildiri 18 Mayıs'ta İzmir basınında yayınlanmıştır.⁵ Kurulan Divan-ı Harp yargılamalara başlamış ve şiddet suçlarına karıştığı tespit edilen iki kişi bu mahkemeden çıkan kararlar ile idam edilmiştir. Fakat Yunan idaresinin bu yaklaşımı o dönem şehirde bulunan konsolosluk görevlileri tarafından eleştirilmiştir. İsveç konsolosluk memuru A. V. Der Zee, yaşananları: "kötülüklerden ciddi biçimde şikâyetçi olan Müttefiklerin ve askeri yetkililerin gözünü boyamak için iki adamın kurşuna dizilmesi" olarak nitelendirmiştir.⁶

İşgalden hemen sonra alınan kararlardan biri de basın ve haberleşmede bir sansür idaresinin kurulması olmuştur. Zafiriü'nün 16 Mayıs tarihinde yayınladığı bir bildiri ile gazetelerde Yunan idaresinin onayladıklarının dışında haber ve bildiri yayınlamak yasaklanmıştır.⁷ Stergiadis'in yönetimi devralmasından sonra da sansür ile ilgili kararlar alınmaya devam etmiş ve işgal bölgesinde sansür resmî ve organize bir hale getirilmiştir. Stergiadis tarafından oluşturulan Yunan Sansür Kurulu'nun başına Mihail Rodas getirilmiştir. Stergiadis basının işgal güçlerine zarar vermemesi için yedi maddelik bir bildiri yayınlamıştır.⁸

Bildiri ile alınan kararlar 23 Aralık 1919'a dek uygulanmıştır. Bu tarihte yayınlanan yeni düzenleme ise işgalin sona erdiği 1922 yılına kadar tavizsiz uygulanmıştır. Bu düzenleme ile Türkçe ve Yunanca yeni gazete çıkarmak yasaklanmıştır. Batı dillerinde yeni gazete çıkarmak Müttefik Sansür Bürosu'nun iznine bırakılmıştır. Müttefiklerin menfaatine aykırı ve asayişin bozulmasına neden olabilecek her türlü yazının yayınlanması da yasaklanmıştır.⁹ Sıkı biçimde uygulanan sansür nedeniyle işgal dönemi İzmir'inde serbest bir Türk basınından bahsetmek mümkün değildir.¹⁰

⁴ Selçuk Ural, "Millî Mücadele'de Yunanlılaştırma Hareketinin Siyasi Kolu: Yunan Fevkalade Komiserliği", *A.Ü. Türkiyat Araş. Ens. Dergisi*, 18 (2001), s. 312.

⁵ *Ahenk*, 18 Mayıs 1919, s. 2.

⁶ Orhan Turan, "İngiliz Arşiv Belgelerine Göre Yunan Ordusu'nun İzmir'e Çıkması ve İşgale İlişkin Tanıklıklar", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18 (2001), s. 119.

⁷ Ural, "Millî Mücadele'de", s. 312.

⁸ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 124.

⁹ Ural, "Millî Mücadele'de", s. 317.

¹⁰ Zeki Arıkan, "İzmir Basınının Mütareke ve İşgal Günleri", *İşgalden Kurtuluşa İzmir*, İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007, s. 55.

Sıkıyönetim kararlarından sonra şehirde asayiş bir nebze olsun sağlamış ve işgal günü yaşanan mezalim şehirde bir daha görülmemiştir. Fakat Yunan idaresi şehrin asayişini hiçbir zaman tam anlamı ile temin edememiştir. Gerek şehrin içinde gerekse şehrin dışındaki civar köy ve kasabalarda Türklere karşı işlenen suçlar devam etmiştir. Tenha mahallelerde Türkler hakarete uğramaya devam ederken, Türklük ve Müslümanlığın simgesi olan fesleri başlarından zorla alınarak yırtılmıştır.¹¹

Stergiadis 21 Mayıs'ta şehre geldikten sonra, Yunan Komiserliği'ni bölgede tek söz sahibi güç haline getirmiştir. Stergiadis bu amaçla öncelikle bölgedeki askerî ve sivil Türk hâkimiyetini ortadan kaldırmıştır. Bu bağlamda alınan askeri alandaki kararlar, Zafiriu tarafından uygulanmaya konulmuştur. İşgal güçlerinin askerî teşkilatı; Yunan İşgal Komutanlığı, Askerî Hâkimler Şubesi Müdürlüğü, Haberleşme, Telefon, Telgraf, İnşaat Daireleri, Sağlık ve Nakil Araçları Şube Müdürlüklerinden meydana gelmiştir.¹²

Sivil alanda ise Stergiadis'in bizzat aldığı kararlar uygulanmıştır. Küçük işlerde çalışan Türk memurlarının görevde kalmasına izin veren Stergiadis, üst düzey memuriyetlere Atina'dan getirttiği Yunanlıları, bunların yeterli olmadığı yerlerde ise yerli Rumlardan seçtiği kişileri atamıştır. Stergiadis görevde tuttuğu az sayıdaki Türk memurunu gerekçe göstererek bütün memur maaşlarının Osmanlı Hükûmeti'nce karşılanmasını da sıklıkla talep etmiştir.¹³

Stergiadis, bir taraftan Türk memurları görevden uzaklaştırıp kendi seçtiği kişileri yönetime getirirken diğer taraftan kendi idari sistemini kurmakta da gecikmemiştir. Stergiadis bu bağlamda doğrudan Fevkalade Komisere bağlı bölümler oluşturmuştur. Bunlar; Dışişleri, Eğitim, Bayındırlık, Liman-Gümrük, Ekonomi, Tazminat, İaşe, Muhacirler, Muhasebe, Mal Sandığı, Haberleşme, Tercüme, Hukuk Müşavirliği ve Ziraat Bankası bölümleridir.¹⁴

Tüm bu düzenlemelerden sonra İzmir'de Osmanlı yönetimi kâğıt üzerinde devam ediyor gibi görünse de işgal kuvvetleri her şeyi denetim altına almıştır. Vilayet Konağı hariç hemen bütün resmî binalara Yunan bayrağı çekilmiştir. Aya Fotini Kilisesi, Avcılar Kulübü ve Yunan Konsoloshanesi vilayetin idare merkezi haline gelmiştir. İdarede Yunan kanunları hâkimken Osmanlı mahkemeleri yerine Yunan askerî mahkemeleri yargılama işlerini yürütmeye başlamıştır.¹⁵

Stergiadis İzmir'de kurduğu yeni yönetim mekanizması ile şehirde bir otorite kurarken şehrin çevresinde bulunan önemli kasabalarda da bu yönetime bağlı şubeler açılmasını

¹¹ *Ahenk*, 18 Mayıs 1919, s. 2.

¹² Mehmet Karayaman, *20. yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık*, İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Kültür Yay., s. 23.

¹³ Ural, "Millî Mücadele'de", s. 313.

¹⁴ Karayaman, *20 Yüzyılın İlk Yarısında*, s. 24.

¹⁵ Celal Bayar, *Ben de Yazdım: Millî Mücadele'ye Giriş*, C. 6, İstanbul: Sabah Gazetesi Yay., 1997, s. 58-59.

sağlamıştır. Stergiadis işgal bölgesinde yalnızca yönetsel bir örgütlenmeye gitmemiştir. Zaman kaybetmeden hem bölgeyi Yunanlaştırılmaya hem de bu Yunanlaştırılmaya için gerekli alt yapıyı inşa etmeye başlamıştır.¹⁶

3. İskân, Bayındırlık ve Sağlık Faaliyetleri

Venizelos'un Paris Barış Konferansı süresince yürüttüğü propaganda ve lobi faaliyetlerinin temelini bölge ile ilgili demografik iddiaları oluşturmuştur. Venizelos'un bölgenin Rum çoğunluğa sahip olduğu ve bu nedenle self-determinasyon ilkesi uyarınca Yunanistan'a bırakılması gerektiği söylemi, işgal süresince uygulanan politikalarla haklı çıkartılmaya çalışılmıştır. Zira Sevr Antlaşması'nın 83. Maddesinde yer alan ifadeye göre; yerel parlamento oy çokluğuna dayanan bir kararla Milletler Cemiyeti'ne plesibit başvurusu yapabilecekti.¹⁷ Bu nedenle Stergiadis, bölgenin demografik yapısının yeniden dizayn edilmesi meselesine öncelik vermiştir.

Yunan idaresi, Balkan Savaşları'ndan sonra kurulmuş olan Osmanlı-Yunan Mübadele Komisyonu kararı ile bölgeden göçen¹⁸ Rumların geri getirilmesi için oldukça büyük çaba sarf etmiş ve teşvikler sağlamıştır. Ayrıca bölgede yaşayan Türkler türlü bahane ve baskı ile bölgeden göçe zorlanırken iç bölgelerde yaşayan Rumlar da İzmir ve civarına göç ettirilmeye çalışılmıştır. Bölgenin demografisini değiştirmeyi hedefleyen bu politika sonucunda Ocak 1921'e kadar bölgeye 126 bin Yunan göçmen yerleştirilmiştir.¹⁹ İzmir Müdafaa-i Hukuk-ı Osmaniye Cemiyeti'nin 3 Kasım 1919 tarihinde Sadaret'e gönderdiği bir yazıya göre Yunan işgalinden kaçan Türklerin sayısı ise 80 bine ulaşmıştır.²⁰

Stergiadis Haralambos Roulos başkanlığında bir merkez oluşturarak, göçmenlerin iskânı için hazırlık ve düzenlemeler yapılmasını istemiş ve Rum göçmenlerin muhtemel yerleşim yerleri ile ilgili araştırmalar yapılmasını emretmiştir.²¹ Yunanlıların isteği ve desteği ile bölgeye gelen göçmen Rumlar, yıllar önce göçtükleri kasaba ve köylerine döndüklerinde eski arazilerine yerleşmiş olan Türk ve Müslümanlarla karşılaşmıştır. Bu durum bölgede yeni bir asayiş problemine neden olmuştur. Yaşanan bu kargaşanın önüne geçmek isteyen Yunan idaresi konu ile ilgili bir genelge yayınlarak göçlerin düzenli biçimde tamamlanmasını hedeflemiştir.

Söz konusu genelgeye göre, geri dönüş ve yerleşmenin serbest olduğu kasaba ve köylere göç eden Rum göçmenlerin, geldikleri yerin güvenlik kuvvetleri ve idari görevlileri tarafından verilen özel izin belgeleri olmaksızın iskânlarına izin verilmeyecekti. Geriye dönen Rumların kendi başlarına, eski hane ve arazilerine yerleşmeleri yasaklanacak ve verilen emirlere karşı gelenler hemen tutuklanarak bölgeden uzaklaştırılacaklardı. Rum

¹⁶ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 120-121.

¹⁷ Seha Meray-Osman Olcay, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri*, Ankara: AÜ Yay., 1977, s. 72.

¹⁸ Serdar Sarısır, "Yunanlıların Batı Anadolu'da Nüfus Çoğunluğunu Sağlama Gayretleri ve Yunan Hükümeti'nin Bir Genelgesi", *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Ens. Atatürk Yolu Dergisi*, 37-38 (2006), s. 129.

¹⁹ Zeki Arıkan, "İzmir Basınının Mütareke ve İşgal Günleri", s. 57.

²⁰ Mesut Çapa, "Anadolu'da Yunan İşgalinin Sebep Olduğu İç Göçler", *ATAM*, 10/29 (1994), s. 381.

²¹ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 125.

göçmenlerin iskânı Fevkalade Komiserlik tarafından her mahalde tayin edilecek memurlar ile ayrıca takip edilecekti. Bu memurların verecekleri talimat birinci ve ikinci derece komisyonlar tarafından uygulanacaktı.²²

İşgal bölgesindeki göç hareketi sistemli şekilde yürütülmeye çalışılsa da, yoğun inşaa faaliyeti inşaat malzemelerinde kıtlığa neden olmuştur. Yaşanan bu kıtlık karşısında Stergiadis, göçmenlerin getirildikleri adalarda kaldıkları barakaları söktürerek yapı malzemelerini Urla'ya getirtmiş ve yapıların iyileştirilmesinde bu malzemelerin kullanılmasını sağlamıştır. İnşaatlar sırasında talep edilen usta ve işçi ihtiyacı da yine göçmenler arasındaki yapı ustalarından karşılanmıştır.²³ İnşasına başlanacak olan yapıların denetlenmesi için de Stergiadis'in isteği ile Yunan Nafia Nezareti Kalem Müdürü Mühendis Eleksos İzmir'e getirilmiştir.²⁴

Stergiadis şehrin imar ve tadili konusunda da kararlar almıştır. Şehrin yolları işgal yılları içerisinde peyderpey onarılmıştır. Onarım işleri belediye tarafından ihale usulü ile gerçekleştirilmiştir. 1922 tarihli bir belediye ilanında, bu tür onarım işlerinin belediye tarafından ihale usulü gerçekleştirildiği görülmektedir. Zira Nisan 1922 tarihli bir ilanda; Kömür İstasyonundan Kağıthane'ye kadar olan 243 metrelik şose yolun tamir ve tadili için yapılacak ihaleye başvurmak isteyenlerin belediye muhasebesine müracaat etmeleri ilan olunmuştur.²⁵

Yunan idaresinin sağlık alanındaki faaliyetlerinin büyük kısmını salgın hastalıklarla mücadele oluşturmaktaydı. İzmir, I. Dünya Savaşı'nın sona erdiği yıllarda sık sık görülen salgınlarla mücadele etmekteydi. Sıtma ve veba başta olmak üzere; İspanyol nezlesi, verem, frengi ve çiçek hastalığı en sık görülen hastalıkların başında geliyordu. Hastalık ve salgınlarla mücadele etmek için İzmir şehri beş bölgeye ayrılmış ve her bölgeye bir muayenehane açılmıştı.²⁶

Yunan idaresi, hastalıklarla mücadele için çeşitli aşılama ve temizlik faaliyetlerine girişmiştir. Salgının önlenmesi için Başdurak, Arapfırını, Beylerbeyi, Damlacık ve Uzunyolda yaşayan halka ücretsiz aşılama yapılmıştır. Ayrıca İzmir'de görevli tüm memurlar da aşılanarak, idare merkezlerinde hastalıklara karşı tedbir alınmaya çalışılmıştır.²⁷ Ayrıca Stergiadis, hastalıklarla mücadele maksadıyla bir Pastör Enstitüsü kurmuştur.²⁸

Yunan idaresi kendi açtığı sağlık merkezlerinde halka sağlık hizmeti vermeye devam ederken, Türklere ait sağlık kurumlarına karşı düşmanca tavrını devam ettirmiş, işgalden sonra Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Askeri Hastane'ye el koymuştur. Ayrıca eczane

²² Sarısır, "Yunanlıların Batı Anadolu'da Nüfus Çoğunluğunu Sağlama Gayretleri...", s. 132-134.

²³ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 126.

²⁴ *Ahenk*, 16 Kasım 1919, s. 1.

²⁵ *Şark*, 7 Nisan 1922, s. 2.

²⁶ Karayaman, *20. yüzyılın İlk Yarısında*, s. 21.

²⁷ *Şark*, 18 Ağustos 1920, s. 2.

²⁸ Ural, "Millî Mücadele'de", s. 316.

ve muayenehaneler de yağmalanmıştır. 1921 yılı Mart ayında Eşrefpaşa Zührevi Hastalıklar Hastanesi doktor ve yöneticilerinin işlerine son verilerek hastane kapatılmıştır. Hastane bir Yunan dispanserine çevrilmiştir. Gureba-yı Müslimîn Hastanesi'nin yatak sayısı ise iki yüz elliden seksene indirilmiştir. Memur, hizmetli ve doktor kadroları da aynı oranda daraltılmıştır.²⁹

4. Eğitim İdaresi

Rumların sosyal örgütlenmelerinin önemli bir ayağı olan eğitim, işgal döneminde de en fazla önemsenen konulardan biri oldu. İzmir'de Yunan işgalinin başlamasından kısa bir süre sonra Stergiadis, Yunan Eğitim Bakanlığı Danışmanı Dimitris Yeorgakis'i İzmir'e çağırması ve İzmir'de kurulacak eğitim kurumlarının danışmanlığını vermiştir. Yeorgakis'in ilk faaliyeti üç sınıflı bir Rum erkek öğretmen okulu kurmak olmuştur. Bu okulun kurulmasındaki temel amaç, yerli Rumların yüksek öğretim için Yunanistan'a gitme zorunluluğunu ortadan kaldırmaktır. Böylece yerli Rumlar aldıkları eğitimle kendi çocuklarını yine burada kendileri eğitebilecekti. Okul Ekim 1919'da açılmış ve Rum Erkek Öğretmen Okulu kısa sürede şehrin en iyi eğitim veren okulu konumuna gelmiştir.³⁰

Eğitim konusunda atılan diğer önemli bir adım da İzmir İyon Üniversitesi projesidir. Bu proje, 1919 yılında Venizelos'un Paris'te Yunan matematikçi Karatodori ile görüşmesi sonucunda olgunlaşmış ve Karatodori'den projede çalışmak üzere İzmir'e gelmesi istenmiştir.³¹ İzmir'de kurulması planlanan üniversitenin mühendislik, ziraat, doğu dilleri, mikrobiyoloji, ticaret ve İslâm alanlarında eğitim vermesi ve bilimsel çalışmalar yapması hedeflenmiştir. Bu kapsamda enstitüler ve numune çiftliklerinin de üniversite bünyesinde faaliyet göstermesi öngörülmüştür. Aynı zamanda kadı ve müftü yetiştirmek için bir İslam İlahiyat Fakültesi kurulması da düşünülmüştür. İçinde bir halk kütüphanesinin de bulunacağı üniversite binası, yetmiş sınıflı ve üç yüz yirmi kişilik bir amfiteyatroyla önemli bir yapı olarak tasarlanmıştır.³²

Yunan idaresi, bir taraftan bölgede Yunan istek ve çıkarlarına göre insan yetiştirmesi planlanan okulların inşasına çalışırken bir taraftan da bölgedeki Türk okullarının müfredat ve programlarına kadar müdahale etmiştir. Bu müdahalelerle Türklerin kendi kurumlarında eğitim görmelerini olanaksız hale getirmiştir. İşgalden kısa süre sonra şehirdeki yüksek eğitim veren bütün Türk okulları kapatılmış ve sadece birer kız ve erkek idadisi bırakılmıştır. Bu süreçte Hilal Sultanisi'nin de eğitim faaliyetlerine son verilmiş ve adı değiştirilerek İzmir İdadisi haline getirilmiştir.³³ 1921-22 öğretim yılında

²⁹ Karayaman, *20. yüzyılın İlk Yarısında*, s. 24-26.

³⁰ Yavuz Özmakas, *İyonya'da Son Akşam: Fevkalade Komiser Stergiadis'in İzmir Günleri*, İzmir: Şenocak Yay., 2010, s. 61-62.

³¹ Engin Berber, *Sanclı Yıllar İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*, Ankara: Ayraç Yayınları, 1997, s. 441.

³² Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 122.

³³ Yaşar Ürük, "İşgal ile 'Kurtuluş' Arasında İzmir Kubbesinde Baki Kalan Hoş Sadalar", *İşgalden Kurtuluşta İzmir*, İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007, s. 118.

Manisa, Aydın ve Ödemiş'te bulunan sultaniler de kapatılmış ve yerlerine beş yıllık idadiler açılmıştı. Manisa Sultanisi binası Sakarya Savaşı'ndan sonra boşaltılarak Yunan Hastanesi haline getirilmiştir.

İzmir, Manisa ve Aydın'da bulunan bütün okullarda Malumat-ı Vataniye (Yurttaşlık Bilgisi) isimli ders kaldırılmış ve tarih dersinin müfredatı değiştirilmiştir. 1921-22 öğretim yılında orta dereceli okullarla, medreseler ve ilkokullarda Yunanca dersi zorunlu hale getirilmiş ve sınıf geçmede bu derste başarılı olmak şartı koyulmuştur.³⁴ Yunanlılar bu suretle işgal altında tuttıkları bölgede üst düzey eğitim veren Türk okullarının sayısını azaltarak hem nitelikli Türk yetişmesinin önüne geçmeye çalışmış hem de bölgede yetişecek nitelikli kişilerin Yunan eğitim kurumlarından mezun olmalarını amaçlamışlardır.

Yunan idaresi, Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından sonra Türk eğitim kurumlarını daha da sıkıştırmaya başlamıştır. Maarif Müdürlüğü'nün adı "Mekatib-i İslamiye Maarif Dairesi" olarak değiştirilmiş ve daire Yunan Fevkalade Komiserliği'ne bağlanmıştır. Müdürlüğün adının değiştirilmesinden sonra idarede çalışan bazı Türk memurların görevlerine son verilmiştir. Mekatib-i İslamiye Maarif Dairesine alınacak yeni memurlara ise Yunanca bilme şartı getirilmiştir.³⁵

Yunan idaresinin işgal bölgesinde karşılaştığı en ciddi sorunlardan biri öğretmenlerin istihdamı ve maaşlarıdır. Eğitim faaliyetlerinin masraflarını idare bütçesinden tamamen çıkarmak isteyen Stergiadis, öğretmen okulları da dâhil olmak üzere tüm Türk okullarının öğretmen aylıkları ve diğer giderleri için gereken paranın İslam cemaati tarafından verilmesini istemiştir. Bunun üzerine işgal altındaki bölgelerde Türk-İslam cemaatinin bir araya gelebilmesi ve kurumların düzgün işleyebilmesi için İzmir Müftüsü Rahmetullah Efendi önderliğinde İslam Cemaati Heyeti kurulmak istenmiştir. Fakat Yunan idaresi tarafından buna izin verilmemiştir. Böylece Yunan idaresi bir taraftan öğretmen maaşları ve okul giderleri konusunda herhangi bir adım atmazken bir taraftan da Türklerin bir araya gelerek kurum ve memurların ihtiyaçlarını karşılamasını zorlaştırmıştır. İşgal dönemi boyunca Aydın Vilayeti'nde devam eden bu tür sorunlar giderek içinden çıkılmaz bir hal almış ve nihayetinde nitelikli memurlar işsiz kalmış, önemli eğitim kurumları ise atıl hale gelmiştir.³⁶ Bu durum İzmir basınına da yansımıştır. Basında yer alan bir habere göre; Manisa'da uzun süredir maaşlarını alamayan ilkokul öğretmenleri, ay içerisinde maaşlarını alamamaları halinde görevi bırakacaklarını Mutasarrıflığa bildirmiştir.³⁷

1921 yılında Yunan idaresi tarafından yayınlanan bir kanunname; okulların masrafları ve öğretmen maaşlarının kurulacak maarif encümenleri ve mektep komisyonları tarafından temin edileceği bildirilmiştir. Bunun üzerine Manisa merkezinde kurulan

³⁴ Kâmil Su, *Sevr Antlaşması ve Aydın (İzmir) Vilayeti*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1981, s. 45-47.

³⁵ Kâmil Su, *Sevr Antlaşması*, s. 21-22.

³⁶ Kâmil Su, *Sevr Antlaşması*, s. 23-24.

³⁷ *Ahenk*, 10 Kasım 1919, s. 1.

Maarif Encümeni'nde Kemerlizada Rıza, Yaralızade Halil ve Cennetzade Hüseyin Beyler göreve seçilmiş ve mektep komisyonlarının düzenlenmesine başlanmıştır.³⁸ Zorluklarla temin edilebilen bazı öğretmen maaşları ise Müftülük vasıtasıyla Darülmualimin tarafından öğretmenlere dağıtılmıştır.³⁹

İşgal döneminde yaşanan maaş problemi yalnızca Türk okulları ve öğretmenlerine has bir sorun değildir. Yunan okulları ve öğretmenleri de bu dönemde benzer problemleri yaşamıştır. Rum okullarında görevli öğretmenler, maaşlarının Metropolitlik tarafından toplanmasını görüşmek için Metropolit Hrisostomos'u ziyaret etmiştir.⁴⁰

Yunan idaresi öğretmen maaşları ile ilgili problemi işgal yılları boyunca çözemediği gibi zaman içerisinde hem Türk hem de Yunan memurların maaşlarının ödenebilmesi de giderek zorlaşmıştır. Görevli memurların maaşlarının ödenebilmesi için Atina'dan yardım geleceği haberlerinin basında yer bulduğu tarihlerde⁴¹ benzer şekilde İstanbul'dan da İzmir memurlarının maaşlarının ödenebilmesi için yardım sağlanacağı bilgisi basında yer almıştır.⁴²

5. İktisadi İdare

Mütareke sonrasında İzmir'de savaş öncesinde kapatılan Düyun-ı Umumiye ve Reji İdarelerinin faaliyete başlaması ile yabancılar bölge ekonomisini yeniden ele geçirmiştir. Yunan işgali ise bölgede tarım ve ihracatı derinden etkilemiştir. 1919 yılında bir milyon kantarı aşacak bir hasılat hesap edilmişse de işgalden sonra İzmir'in birçok yerinde hasat yapılamamıştır. Ayrıca nakliye araçlarının Yunan idaresi tarafından angaryaya verilmesi de toplanan mahsulün İzmir pazarına ulaştırılamamasına neden olmuştur. Böylece depo edilen birçok yerde tarım mahsulü çürümüş veya yanmıştır.⁴³

İzmir'de tüccar ve çiftçilere kredi sağlamak amacıyla Kasım 1919'da İzmir'de açılan Yunan Ulusal Bankası şubesi idare tarafından yoğun şekilde kullanılmıştır. Banka, 1920 Ağustos'una kadar da Rum çiftçilere 16 milyon drahmi kadar kredi sağlamıştır.⁴⁴ Bölgede yer alan Ziraat Bankası şubeleri de beş kişilik birer meclisin idaresinde Yunan kontrolüne girmiştir.⁴⁵

Stergiadis, tarımsal üretimin büyük ölçüde azaldığı işgal bölgesinde modern tarım tekniklerinin geliştirilmesini istemiştir. Bu bağlamda makineli tarıma geçilmesi ve örnek çiftliklerin kurulması önemli birer hedef haline gelmiştir. Stergiadis, makineli tarıma

³⁸ *Sada-yı Hak*, 2 Mayıs 1921, s. 2.

³⁹ *Sada-yı Hak*, 27 Temmuz 1921, s. 2.

⁴⁰ *Ahenk*, 10 Kasım 1919, s. 1.

⁴¹ *Sada-yı Hak*, 29 Nisan 1921, s. 2.

⁴² *Sada-yı Hak*, 6 Mayıs 1921, s. 1.

⁴³ Bülent Durgun, "İşgal Yıllarında İzmir'in Ekonomik Durumu", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3/10 (2000), s. 4.

⁴⁴ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 127.

⁴⁵ Bülent Durgun, "İşgal Yıllarında", s. 32.

geçiş hızlandırmak için ABD'den çok sayıda traktör ve saban sipariş etmiş ve Tepeköy'de makineli tarımı deneyimlemek adına bir numune çiftliği açmıştır. 1920 yılının Aralık ayına kadar Yunanistan'dan gelen makineler ile 50 bin dönümlük bir alanın iyileştirilmesi planlanmış, buğday üretimi de yaklaşık 9 bin 500 ton olarak hedeflenmiştir.⁴⁶

İşgal bölgesinde hayvancılık da kırsal kesimde yaşanan kargaşa ve şiddet olaylarından olumsuz etkilenmiştir. İşgal döneminde yalnızca İzmir, Saruhan ve Aydın sancaklarında 219 bin büyükbaş ve 534 bin küçükbaş hayvan itlaf edilmiştir.⁴⁷ Hayvan sayısının ve hayvancılığın azalması ile oluşan kıtlık yüklü miktarda kasaplık hayvan ithali ile çözülmeye çalışılmıştır.⁴⁸ Artan ithalat faaliyetleri Yunan idaresi tarafından izne bağlanmış ve bir süre sonra işgal bölgesine kasaplık hayvan getirmek bir rüşvet kapısı haline gelmiştir.⁴⁹

Yunan idaresi, gelirleri arttırmak için İzmir gümrüklerine el koymuş, gümrükte çalışan bazı Türk memurların işlerine son vermiş ve yerlerine Yunan ve Rum memurları atamıştır.⁵⁰ Drahminin değerindeki düşmeye paralel olarak, İzmir limanından elde edilen ihracat vergileri azalmıştır. Alınan tedbirlere rağmen ekonomik hayatta istenilen canlılık sağlanamamıştır. Bu durum Stergiadis'i memur ve jandarmanın maaşını yerli halktan alınacak vergilerle ödemeye sevk etmişse de bunu da gerçekleştirememiştir.⁵¹

İşgal bölgesinde tarımsal üretimin aksamaması, halkın temel beslenme ürünü olan ekmeğin fiyatları üzerinde ciddi bir baskı oluşturmuştur. İşgal dönemi boyunca un tedarikinde yaşanan aksaklıklar da eklenince beyaz undan yapılan ekmeğin pahalı bir ürün haline gelmiştir. İzmir belediyesi birinci kalite ekmeğin fiyatını 6 Nisan 1922 tarihinde 17 kuruş olarak ilan etmiştir.⁵² Fakat Haziran ayında fiyat 18 kuruşa yükselmiştir.⁵³ Ayrıca bu dönemde, bazı fırıncıların bir okkalık ekmeği altı parçaya bölüp ekmeğin kilosunu 30 kuruşa çıkardıklarına dair haberler basına yansımıştır.⁵⁴ Yükselmeye devam eden ekmeğin fiyatlarının kontrol altına alınabilmesi için Atina Hükûmeti vasıtasıyla Kanada⁵⁵ ve Amerika ile görüşmeler yapılarak bu ülkelerden un ithal edilmek istenmiştir. Yapılan

⁴⁶ Tağmat, "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi", s. 124-125.

⁴⁷ Bülent Durgun, "İşgal Yıllarında", s. 9.

⁴⁸ *Şark*, 3 Mayıs 1922, s. 2.

⁴⁹ Bülent Durgun, "İşgal Yıllarında", s. 38.

⁵⁰ Bülent Durgun, "İşgal Yıllarında", s. 35.

⁵¹ Ural, "Millî Mücadele'de", s. 316.

⁵² *Şark*, 6 Nisan 1922, s. 2.

⁵³ *Şark*, 19 Haziran 1922, s. 1.

⁵⁴ *Şark*, 16 Nisan 1922, s. 1.

⁵⁵ *Şark*, 14 Ağustos 1922, s. 2.

görüşmelerden sonra Amerika'dan un ithali başlamış⁵⁶ ve yüklü miktarda un ithali uzun süre devam etmiştir.⁵⁷ Yapılan müdahale etkili olmuş ve ekmek fiyatları belediye tarafından yeniden 17 kuruşa indirilebilmiştir.⁵⁸

İşgal bölgesindeki ekonomik durgunluk, sıkı bir sansüre uğrayan İzmir basınında dahi yer almaya başlamıştır. *Şark* gazetesinde yer alan "Manisa İktisadiyatı" başlıklı haberde Manisa piyasalarındaki durgunluğa dikkat çekilmiştir. Haberde, piyasada dolaşan paranın azaldığı ve bu nedenle halkın ancak en lüzumlu ihtiyaçları için para harcayabilecek hale geldiği belirtilmiştir. Ayrıca paranın azlığının ve ekonomik durgunluğun halkın temel ihtiyacı olan ekmekte bile kendini gösterdiği ve birinci kalite ekmeğin yalnızca zenginler tarafından tüketilebildiği belirtilmiştir.⁵⁹

Ekonomik problemlerle ilgili tespitler, bölgede ticaret yapan yabancı tüccarların raporlarına da yansımıştır. Bu bağlamda, İstanbul merkezli faaliyet gösteren bir İngiliz firmasındaki ticaret sekreterinin Mart 1921 tarihli raporunda İzmir ekonomisi ile ilgili önemli bilgiler yer almıştır. Rapora göre; İzmir'de ticari faaliyetler tamamen durgunlaşmıştır. Yunan askeri gereksinimleri haricinde ithalat ve ihracat adına hiçbir iş yapılmamaktadır. Yunan idaresi altındaki İzmir'de kanun yoktur. Tek güç sahibi olan Stergiadis'tir. Yunan baskısı sonucunda Osmanlı Gaz Şirketi şehri ışıklandıramaz hale gelmiştir. Elektriğin çok pahalı olduğu şehirde yalnızca birkaç otel gece aydınlatmasına sahiptir. Çöken yollardaki yarıklar lağımlara kadar uzanmış ve şehri pis bir koku sarmıştır. Kahvehane ve lokantalar tamamen Yunan subayları ile doludur. Bu subaylar yalnızca içki içip kumar oynamaktadır. Pazarlar تنها durumdadır. Halk yalnızca en temel gıda maddelerini alabilmektedir.⁶⁰

6. Sevr Antlaşması ve Yunan idaresinin Durumu

Sevr Antlaşması'nın 83. Maddesine göre; İzmir ve civarının yönetim hakkı beş yıllık süre Yunanistan'a bırakılmıştır. İzmir'de kurulacak halk meclisi beş yılın ardından bölgenin Yunanistan'a ilhakı için karar alabilecektir. Oy çokluğu ile alınan kararın ardından Cemiyet-i Akvam'a plesibit başvurusu yapabilecektir.⁶¹

İzmir'in teslim protokolü 11 Ağustos 1920'de Vali Vekili Besim Bey tarafından vilayet binasında imzalandı. Ahmet Besim Bey'in görevine son veren Yunan idaresi Osmanlı Devleti'nin bölgeye vali olarak gönderdiği kişileri de İzmir'e sokmamıştır.⁶² Protokolün

⁵⁶ *Sada-yı Hak*, 5 Mayıs 1921, s. 2.

⁵⁷ *Şark*, 9 Temmuz 1922, s. 2.

⁵⁸ *Ahenk*, 21 Ağustos 1922, s. 3.

⁵⁹ *Şark*, 5 Haziran 1922, s. 1.

⁶⁰ Salahi Sonyel, "Kurtuluş Savaşı Günlerinde Yunan İstilacılarının Batı Anadolu'da Uyguladıkları Siyaset", *Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu*, İzmir: Akademi Kitabevi, 1994, s. 69.

⁶¹ Ömer Budak, *Sevr Paylaşımı*, Ankara: Öztepe Matbaası, 2015, s. 89.

⁶² Kâmil Su, *Sevr Antlaşması*, s. 18.

imzasından sonra devlet dairelerinde birer Yunan başkan görevlendirilmiştir. Türk yargıçlarının tamamı işten çıkarılmış ve yerlerine Türkçe bilmeyen Yunan yargıçlar atanmıştır. Yunan idaresi Mal Sandığı ve Evkaf Sandığı’ndaki paralara el koydu. Bütün karakollar işgal edilmiştir. İzmir kalesinde bulunan bir Osmanlı bayrağı dışında İzmir’de Osmanlı hâkimiyetine dair hiçbir işaret kalmamıştır.⁶³

Sevr Antlaşması sonrasında İzmir’de idare gücünü pekiştiren Yunanlılar, I. İnönü ve II. İnönü Savaşlarında yenildi. Yunan tarafı bu savaşlardan sonra işgal bölgesinde yeniden bir ordu toplama işine girişti. Yunanlılar çeşitli emirnamelerle 1903, 1904, 1913, 1914,⁶⁴ 1916,⁶⁵ 1917, 1918 ve 1919.⁶⁶ sınıf yedek askerlerini silah altına aldı.

Yunan idaresi, Yunanistan’dan cepheye asker yetiştirmekte güçlük çekmeye başlayınca işgal bölgesinden de asker devşirmeye başladı. İşgal edilen bölgelerde, 11 Mayıs 1921 tarihinde Küçük Asya Ordusu Kumandanı General Anastas Bayolas imzasıyla yayınlanan bir bildiri ile İzmir, Manisa, Balıkesir, Bursa, Çanakkale, İzmit, Üsküdar, Denizli ve Aydın sancakları ahalisinden olan 1891, 1892, 1893 ve 1894 doğumlu kişilerin silah altına girmeleri emredildi.⁶⁷

Yunan idaresi 26 Nisan 1921 tarihli basın organlarında Tekalif-i Harbiye emirleri yayınladı. At ve katır gibi yük hayvanı olanların iki gün içerisinde bunları İzmir’de Bahri Baba meydanlığı ile Basmahane istasyonunun karşısındaki arazide kurulan Tekalif-i Harbiye çadırlarına götürmeleri emredildi. Hayvanlarını götürmeyen, saklayan veya sahte şahadetnameler düzenleyenlerin Divan-ı Harbe sevk edilecekleri ilan edildi.⁶⁸ Bununla birlikte Yunan Askeri Postanesi cephede bulunan Yunan askeri için postal kabulüne de başladığını duyurdu.⁶⁹ Askeri ihtiyaçlar için kullanmak üzere General Valahoplos imzası ile yayınlanan bir başka emirname ile de gaz yağı, benzin, dinamit ve barut satışlarına kısıtlama getirildi.⁷⁰

Sakarya Savaşı sonrasında işgal edilen önemli miktarda toprağın kaybı neticesinde yerli Rumlar elde kalan toprakları Türklere karşı korumak için askeri örgütlenmeye girişmiştir. Bu amaçla Ekim 1921’de kurulan Küçük Asya Savunma Örgütü yerli Rumların kurup desteklediği önemli bir yapılanmadır. İşgal boyunca 35 bin Jandarma ile Yunan

⁶³ Arıkan, “İzmir Basınının Mütareke ve İşgal Günleri”, s. 57.

⁶⁴ *Sada-yı Hak*, 9 Mayıs 1921, s. 2.

⁶⁵ *Sada-yı Hak*, 25 Nisan 1921, s. 1.

⁶⁶ *Sada-yı Hak*, 24 Nisan 1921, s. 1.

⁶⁷ *Sada-yı Hak*, 11 Mayıs 1921, s. 2.

⁶⁸ *Sada-yı Hak*, 26 Nisan 1921, s. 2.

⁶⁹ *Sada-yı Hak*, 13 Nisan 1922, s. 2.

⁷⁰ *Sada-yı Hak*, 11 Nisan 1922, s. 2.

Ordusunu destekleyen yerli Rumlar, Metropolit Hrisostomos önderliğinde bir araya gelerek bağımsız bir yapılanmaya gitmiştir. Örgütün kurucuları arasında; Psaltof, Petros Evripeos, Labru, Hariatis ve Solomonidis gibi çoğunlukla İzmirli Rumlar bulunmaktadır.

KASÖ'ye katılım İzmirli tüccar ve Rum kanaat önderleri arasında hızla yayılmış ve örgüt İzmir'in önde gelen Rumları tarafından desteklenmiştir. Örgüt, hedefi eli silah tutan Rumları silahaltına almak olan bir askeri kanada da sahiptir. Bu işe nezaret eden subayların başında işgal kuvvetlerinin kurmay başkanı Albay Sarıyannis vardı. Kısa zamanda yüksek miktarlarda yardım toplayan örgüt, basılan bağış makbuzlarının üst kısmında büyük harflerle "vatani yardım" ifadesi eklemiştir. Bu sayede Rum halkı arasındaki ulusal duygular köpürtülmüştür.⁷¹

Örgütün faaliyetlerine başlamasından İzmir'in kurtuluşuna değin yerli Rumların örgüte yüklü miktarda yardımları basında sıkça yer almıştır. Bu yardımlardan en dikkat çekici olanları İzmir'de yaşayan Rum işçiler ve kadınların yardımlarıdır. Rum işçiler yapılan çağrı neticesinde iki yüz elli lira vermeyi taahhüt etmiştir. Ayrıca İzmir Rum Amele Cemiyeti tüm dünya işçilerine hitaben bir beyanname yayınlayarak, tüm dünya işçilerini Küçük Asya Rumlarının "mücadelesine" destek vermeye çağırmıştır.⁷²

İzmir'de yaşayan Rum kadınları da KASÖ bünyesinde örgütlenerek bölgedeki Rum yapılanmasına destek olmaya gayret etmiştir. Bu bağlamda; İzmir Yunan Kadınları Cemiyeti, Asker Hemşireleri Cemiyeti, Fukaraya Muavenet ve Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye Cemiyetleri bir araya gelerek yeni bir cemiyet kurmuşlardır. Bu cemiyetler, her haliyle KASÖ'ye bağlandıklarını bildirmiştir.⁷³ Rum işçiler gibi İzmir Yunan Kadınları Müdafaa Cemiyeti de bir bildiri yayınlayarak, Amerikan kadınlarını Türklere karşı tepkisiz kalmaları nedeniyle protesto etmiştir.⁷⁴

İngilizler, Yunan ordusunun Sakarya Savaşı'ndan sonra dağılma emareleri göstermesi nedeniyle bir çözüm üzerinde çalışmaya hız vermiştir. Bu amaçla 18 Haziran 1922 tarihinde Fransa ve İtalya tarafı ile görüşerek İzmir'e özerklik verilmesi fikrini ortaya atmıştır.⁷⁵ İngilizlerin bu fikri, Atina Hükûmeti tarafından da kabul görmüştür. Bölgede özerklik verilmiş bir İyonya Devleti kurmak için Stergiadis'e yetki verilmiştir. Stergiadis İyonya Devleti ile ilgili çalışmalar sırasında istediği desteği bulamamıştır. Zira I. İnönü Savaşı'ndan sonra Yunan idaresi içerisinde fikir ayrılıkları yaşanmaya başlamış ve

⁷¹ Engin Berber, "Batı Anadolu Rumlarının Son Fedakârlığı ya da 9 Eylül 1922'yi Önleyemeyen Bir Askeri Yapılanma: Küçük Asya Savunma Örgütü", *İşgalden Kurtuluşa İzmir*, İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007, s. 64-65.

⁷² *Sada-yı Hak*, 7 Nisan 1922, s. 4.

⁷³ *Sada-yı Hak*, 7 Nisan 1922, s. 4.

⁷⁴ *Sada-yı Hak*, 22 Nisan 1922, s. 2.

⁷⁵ Yavuz Özmakas, *Metropolit Efendi: Rum Metropolit Hrisostomos'un İzmir Günleri*, İzmir: Şenocak Yayınları, 2008, s. 106.

Fevkalade Komiser Stergiadis, Ordu Komutanı Papoulas ve Metropolit Hrisostomos arasındaki anlaşmazlık gözle görülür biçimde ortaya çıkmıştır.⁷⁶ Yapılan hazırlıkların ardından İyonya Devleti’nin kurulacağına dair beyanname, “İzmir Yunan Fevkalade Komiseri Beyanname” başlığıyla 31 Temmuz tarihli gazetelerde yer almıştır.⁷⁷ Fakat Stergiadis’in çabalarına rağmen İyonya Devleti girişimi, Türk Ordusu’nun İzmir’e girmesi ile sonuçsuz kalmıştır.

İşgalin son günlerinde çok sayıda Yunan ve Müttefik gemisi İzmir limanına gelmiştir. Basında yer alan ifadelere göre şehirden kaçmak isteyenler tıka basa bu gemileri dolduruyordu. Bu haliyle Kordon, şehrin tarih boyunca görmediği bir “mahşer yerini” andırıyordu. Gelen gemilerin hınca hınç olduğu, yeni gemilerin limana yanaştığı ve bu gemilerin de muhakkak dolacağı, basın tarafından İzmir halkına ilan edilmiştir.⁷⁸ Türk Ordusu’nun şehre hâkim olmasından bir gün evvel İzmir Müftüsü, Ermeni Murahhası, İzmir Metropolit ve Hahambaşı’nın imzasını taşıyan bir bildiri gazetelerde yayınlanmış ve yaşanan olağanüstü durum nedeniyle sakin olunması ve insanlığa zarar verecek taşkınlıklardan uzak durulması İzmir halkından rica edilmiştir.⁷⁹

7. Sonuç

Yunan işgalinin başladığı 15 Mayıs 1919’tan Türk Ordusu’nun İzmir’e girdiği 9 Eylül 1922 tarihine kadar geçen sürede oluşturulan Yunan idaresi, her yönüyle eksik kalmış, bölgede asayiş ve düzeni tesis edememiştir. Bu haliyle Yunan idaresi, ele geçirilen topraklarda bir düzen idaresi olmaktan çok, işgal edilmiş düşman arazisinde bir asimilasyon aracı olarak görülebilir. İdarenin işgal boyunca en çok üzerinde durduğu iki nokta göçmenlerin iskânı ve eğitimde Yunan müfredatını uygulamaktır. Bu iki noktanın ön planda olması bu görüşü desteklemesi bakımından yeterli olacaktır.

Başarısız bir girişim olarak tarihe geçen İzmir’deki Yunan idaresi, işgal dönemi boyunca bölgedeki asıl amacı olan “Yunanlılaştırma” stratejisini uygulamaya sokmuştur. Bu stratejinin bir yansıması olarak işgal bölgesinde türlü hırsızlık, işkence ve cinayet suçları bizzat Yunan idaresinin emir ve kontrolünde gerçekleştirilmiştir.

9 Eylül sabahı Türk ordusunun süvari birlikleri şehre girerken son Yunan askerleri 8 Eylül gecesi gemilerle şehirden kaçmıştır. İzmir’in işgal edildiği gün Yunan Metropolit Hrisostomos, işgalcileri karşılamış ve onları Megali İdea yolunda “İzmir’in kurtarıcıları” olarak kutsamıştır. Aynı metropolitin, Türk ordusunun şehre girmesinden önce şehirde bir zulüm yaşanmaması adına yayınlanan bildiride imzasının olması özellikle dikkat çekicidir.

⁷⁶ Yavuz Özmakas, *İyonya’da Son Akşam*, s. 96.

⁷⁷ *Şark*, 31 Temmuz 1922, s. 2.

⁷⁸ *Şark*, 7 Eylül 1922, s. 1-2.

⁷⁹ *Şark*, 8 Eylül 1922, s. 1.

Türk ordusunun Kuvâ-yı Milliye ruhu etrafında toplanarak Yunan ordusunu geri çekilmeye zorlamasından sonra Yunan idaresi altındaki Rumlar, yıllardır alışlagelmiş olan bir politik manevra sergilemiştir. Rumlar, her zamanki gibi Batı kamuoyunu etkilemek için türlü beyannameler yayınlamış ve bu yolla Batıdan "Türk zulmüne" karşı yardım dilenmiştir. Fakat bu yardım isteği Türk ordusunun İzmir'e girmesi ile nihai olarak sonuçsuz kalmıştır.

Kaynaklar / References

Ahenk

Sada-yı Hak

Şark

Aksu, Ayşe. "Skolastik Eğitimden Helenizm'e Geçişte Bir Azınlık Okulu: İzmir Evangelike Rum Mektebi". *Kutadgu Bilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*. 30 (2016): s.971-999.

Arıkan, Zeki. "İzmir Basınının Mütareke ve İşgal Günleri". *İşgalden Kurtuluşa İzmir*. İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007.

Bayar, Celal. *Ben de Yazdım: Millî Mücadele'ye Giriş*. C.6. İstanbul: Sabah Gazetesi Yay., 1997.

Berber, Engin. "Batı Anadolu Rumlarının Son Fedakârlığı ya da 9 Eylül 1922'yi Önleyemeyen Bir Askeri Yapılanma: Küçük Asya Savunma Örgütü". *İşgalden Kurtuluşa İzmir*. İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007, s.64-67.

Berber, Engin. *Sancılı Yıllar İzmir 1918-1922 Mütareke ve Yunan İşgali Döneminde İzmir Sancağı*. Ankara: Ayraç Yayınları, 1997.

Budak, Ömer. *Sevr Paylaşımı*. Ankara: Öztepe Matbaası, 2015.

Çapa, Mesut. "Anadolu'da Yunan İşgalinin Sebep Olduğu İç Göçler". *ATAM*. 10/29 (1994): s.379-390.

Durgun, Bülent. "İşgal Yıllarında İzmir'in Ekonomik Durumu". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 3/10 (2000): s.1-40.

Karayaman, Mehmet. *20. yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık*. İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Kültür Yay., 2007.

Meray, Seha – Olcay, Osman. *Osmanlı İmparatorluğu'nun Çöküş Belgeleri*. Ankara: AÜ Yay., 1977.

Özmkas, Yavuz. *İyonya'da Son Akşam: Fevkalade Komiser Stergiadis'in İzmir Günleri*. İzmir: Şenocak Yay., 2010.

Özmkas, Yavuz. *Metropolit Efendi: Rum Metropolit Hrisostomos'un İzmir Günleri*. İzmir: Şenocak Yayınları, 2008.

Sarısır, Serdar. "Yunanlıların Batı Anadolu'da Nüfus Çoğunluğunu Sağlama Gayretleri ve Yunan Hükûmeti'nin Bir Genelgesi". *A.Ü. Türk İnkılap Tarihi Ens. Atatürk Yolu Dergisi*. 37-38 (2006): s.127-139.

Sonyel, Salahi. "Kurtuluş Savaşı Günlerinde Yunan İstilacılarının Batı Anadolu'da Uyguladıkları Siyaset". *Son Yüzyıllarda İzmir ve Batı Anadolu*. İzmir: Akademi Yay., 1994, 65-77.

Su, Kâmil. *Sevr Antlaşması ve Aydın (İzmir) Vilayeti*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yay., 1981.

Tağmat, Çağla. "İşgal Yıllarında İzmir'de Yunan İdari Sistemi". *1918-1919 Mütarekeden Millî Mücadeleye (Hayal Kırıklığı, Uyanış, Örgütlenme ve Direniş)*. Haz. Fatih Mehmet Sancaktar. İstanbul: Türk Ocakları Yay., 2020.

Tekir, Süleyman. "Yunan İşgali Öncesi İzmir ve Çevresinde Rum Faaliyetleri". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 19 (2019): s.29-61.

Turan, Mustafa. *Yunan Mezalimi: İzmir, Manisa, Aydın, Denizli (1919-1923)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yay., 2018.

Turan, Orhan. "İngiliz Arşiv Belgelerine Göre Yunan Ordusu'nun İzmir'e Çıkması ve İşgale İlişkin Tanıklıklar". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 18 (2001): s.103-126.

Ural, Selçuk. "Millî Mücadele'de Yunanlılaştırma Hareketinin Siyasi Kolu: Yunan Fevkalade Komiserliği". *A.Ü. Türkiyat Araş. Ens. Dergisi*. 18 (2001): s.309-319.

Ürük, Yaşar. "'İşgal' ile 'Kurtuluş' Arasında İzmir Kubbesinde Baki Kalan Hoş Sadalar". *İşgalden Kurtuluşa İzmir*. İzmir: İzmir Büyükşehir Bel. Yay., 2007, s.112-123.

Yazar Hakkında / About Author

**Arş. Gör. Fatih Mehmet NEFES | Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi |
fatih.nefes[at]hbv.edu.tr | ORCID: 0000-0001-5936-8588**

Yazar, 2016 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü’nden mezun oldu. 2019 yılında “Türk Basın Tarihinde Takvim-i Ticaret Gazetesi 1866-1867” adlı tez ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. 2019 yılında Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında Doktora eğitimine başladı. 2022 yılı Şubat ayından beri Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır. Sömürgecilik Tarihi ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.

**Res. Ass. Fatih Mehmet NEFES | Ankara Hacı Bayram Veli University |
fatih.nefes[at]hbv.edu.tr | ORCID: 0000-0001-5936-8588**

The author graduated from Ankara University, Faculty of Language, History and Geography, Department of History in 2016. In 2019, he completed his master degree in Ankara Hacı Bayram Veli University Graduate Education Institute, Department of Modern History with the thesis titled “Türk Basın Tarihinde Takvim-i Ticaret Gazetesi 1866-1867”. In 2019, he started his PhD education from the Department of Contemporary History. Since February 2022, he has been working as a Research Assistant in Ankara Hacı Bayram Veli University, Faculty of Letters, Department of History, Department of Contemporary History. He is working on the History of Colonialism.

